

Nieuwe woorden, oude obstakels

'Gaat niet lukken mevrouw', zegt een NS-medewerker als ik om assistentie bij het in- en uitstappen van de trein naar Utrecht vraag voor de volgende ochtend. Heb ik wel de juiste instantie aan de lijn?

'Niet lukken? Hoezo niet?'

'Tja, we hebben geen mensen in Utrecht. Ik weet het niet precies, maar aan het eind van de ochtend kunt u best weer reizen hoor. Neemt u anders gewoon een taxi. Succes, mevrouw.'

Tsss... doe ik nog zo mijn best om mijn reis keurig op tijd te regelen...

Een uur later, in de stad: plassen! Ik moet nodig plassen! Maar er valt niks te plassen voor deze cafébezoeker. Het theater naast het café heeft wel een rolstoeltoilet maar de toegangsdeur is op slot en 'de sleutel... hé, die hing hier gisteren nog... ik snap er niks van!'

Dan maar een betrouwbaar uitziend persoon vragen om mijn pasje in de pinautomaat hoog boven mijn hoofd te steken? Ja, ja, ik weet het: 'Nooit doen, da's vragen om problemen!' Daarna huiswaarts racen in de hoop dat ik droog arriveer.

Een gewone dinsdagavond van wat tegenwoordig een participerende burger genoemd wordt. Een avond van een participerende burger op wielen, in mijn geval. Of ben ik de kwetsbare burger, die figureert in gemeentelijke nota's? Nee, doe mij maar de participerende, die morgenvroeg met de trein naar Utrecht wil. Gaat dus niet lukken, rolstoelmensen kunnen slechts mondjesmaat op reis, anders kan NS het niet aan.

De afgelopen dertig jaar lijkt er weinig veranderd. Daarop werd ik al voorbereid toen ik in 1988 begon als beleidsmedewerker bij een Amsterdamse belangenorganisatie: 'Een toegankelijke samenleving is een zaak van lange adem', werd me steeds verteld.

Neem arbeid. Eind jaren tachtig waren veel gehandicapten, zoals we destijds werden genoemd, optimistisch. Door de Wet Arbeid gehandicapte werknemers (WAGW) van 1989 zou betaald werk in het verschiet liggen. Ik ging op pad met fleurige folders waarin jonge, aantrekkelijke mensen met blindenstok, gehoorapparaat of rolstoel recht in de camera keken. Daaronder de tekst: 'Het meest gemotiveerde deel staat aan de kant!' Rolstoelers bovenop een berg, een blinde succesvolle fotograaf, een rolstoelende glazenwasser, een trendy Amsterdamse schoenzaak met een glossy brochure waarin eenbenige vrouwen de nieuwste schoenen showden.

Het idee was dat negatieve beeldvorming betaald werk blokkeerde. Gehandicapten werden automatisch door een medische bril bekeken. Een realistischer beeldvorming zou de integratie bespoedigen.

Daarvoor waren ook nieuwe woorden nodig. De rolstoeler werd fysiek uitgedaagd, zoals je ook visueel, auditief, verstandelijk en psychisch uitgedaagden had.

Het Zorgmodel paste ons niet meer, het nieuwe Sociale model paste veel beter. Door de sociale bril zag je wat de werkelijke handicap was. Als een trap mij verhinderde binnen te komen, was ik niet gehandicapt maar maakte de samenleving mij gehandicapt. Niet aan mij maar aan de openbare ruimte moest worden gesleuteld, een prettig besef.

Helaas, hoe lekker de beeldenstorm ook voelde, op de werkvloer veranderde er weinig. Er kwamen nauwelijks meer gehandicapten aan betaald werk.

De afgelopen tien jaar werden zorg, werk en jeugdhulp gedecentraliseerd. Die veranderingen betekenden vooral ook forse bezuinigingen op de zorg en aanpalende terreinen. De zelfredzame burger met beperkingen werd geboren. Die moest meer zelf doen met minder ondersteuning en voorzieningen. Een wonderlijke combinatie.

We spraken over het belang van mensenrechten, ontdekten dat we onzichtbaar waren als onderwerp van mensenrechten. Als een handicap een sociale constructie is, is het ook een mensenrechtenkwesitie. Het Mensenrechtenmodel was geboren. Alles moest op de schop, kantelen die vastgeroeste ideeën!

En dan lees je het eerste rapport over het VN-verdrag handicap, van het College voor de Rechten van de Mens, Dat college houdt toezicht op de naleving van het VN-verdrag. Dat rapport maakt niemand vrolijk. Of het nu gaat om onderwijs, werk, inkomen, mobiliteit, wonen of ongehinderd samenleven: overal ondervindt de participerende burger met beperkingen nog altijd veel, vaak onneembare obstakels. Websites van de overheid zijn ontoegankelijk voor blinden, stembureaus verbieden mensen met een verstandelijke beperking om een ondersteuner mee te nemen, hotels weigeren blinden met hun onmisbare geleidehond, om maar eens wat te noemen.

In drie decennia heb ik de woorden vaak zien veranderen, de ontoegankelijke samenleving, helaas, nauwelijks.

Petra Jorissen

Amsterdam, 30 januari 2018